

COLECȚIA DE FOTOGRAFIE DOCUMENTARĂ VECHIE A COMPLEXULUI NAȚIONAL MUZEAL „ASTRA” – SIBIU

Delia VOINA

Primii artiști-fotografi, veniți și stabiliți în Transilvania din Europa Centrală imediat după anul 1850, au executat fotografii care redau, în mică sau în mare măsură, în studioul de lucru sau în mediul natural, lumea satelor ardelen: oameni cu chipuri luminoase îmbrăcați în frumoase porturi populare naționale, așezări și case, ocupații și meșteșuguri, instalații de industrie populară, biserici și mănăstiri, aspecte din viața religioasă, obiceiuri.

În patrimoniul Complexul Național Muzeal „ASTRA” – Sibiu, colecția de fotografie documentară veche s-a constituit în perioada 1991-1992 și cuprinde 2.784 fotografii, cărți postale și litografii, considerate documente iconografice importante pentru cercetarea etnografică. Majoritatea imaginilor sunt realizate de fotografi care au trăit și au activat în orașul Sibiu, între 1850-1918. Nucleul de bază al colecției l-a constituit „Fondul ASTRA”, având peste 300 piese, multe dintre fotografii fiind expuse, ca mijloace de ilustrare, la inaugurarea Muzeului „Asociațiunii”, în 19 august 1905. Acest nucleu a fost completat ulterior, cu fotografii realizate în ateliere ce au funcționat la sfârșitul secolului al XIX-lea - prima jumătate a secolului XX, provenite din donații de la colecționari și achiziții permanente de piese.

Colecția se remarcă prin vechimea și valoarea artistică a fotografiilor componente, prin numele artistului care le-a executat, prin consistența unui fond bine structurat tematic.

Cercetarea noastră în cadrul colecției de fotografie s-a axat pe studierea unui grup de fotografii însumând 23 de piese, de diferite dimensiuni, care au în centrul imaginii familia simplă¹, formată din părinți și copii necăsătoriți. Nu am luat în discuție fotografiile și cărțile postale care ilustrează perechi de miri, tineri însurăței, de orice etnie ar fi, deși, cum bine se știe, căsătoria reprezintă pragul pe care, atât fetele cât și băieții în fac, intrând într-o altă etapă a vieții, cea a gospodariilor colectivității². Ne-am oprit la familia constituită deja, în special familia tipică din Mărginimea Sibiului, zonă cu populație majoritară românească, unde Emil Fischer, Wilhelm Auerlich sau Victor Mysz, celebrii artiști-fotografi din Sibiu, aveau să realizeze frumoase și valoroase fotografii etnografice.

Să încercăm să ne imaginăm o asemenea familie de țărani ardeleni. Bărbatul, considerat capul gospodăriei, se îndeletnicea cu agricultura, păstoritul și comerțul. Femeia avea grijă de copii și se ocupa de toate treburile casnice. Copiii le revenea obligația de a-și ajuta părinții, după puterile fiecăruia și de a se juca.

Toți cei prezenți în imaginile selectate pentru această scurtă prezentare și considerate de noi mai semnificative, sunt îmbrăcați în costume populare din Mărginimea Sibiului. Bărbații și băieții au pe cap pălării de postav negre sau au capul neacoperit. Cămășile albe sunt confecționate din pânză țesută în casă, de obicei de către femei. Pantaloni din pânură albă sunt strâmți pe picior.

1 Trebici, Vladimir;
Ghinoiu, Ion,
Demografie și etnografie,
București,
Editura
Științifică și
Enciclopedică,
1986, pag. 227.
2 *ibidem*. pag. 228.
3 Stanciu,
Smărăndița,
Portul popular din comuna Tilișca - Sibiu (reg. Brașov), în *Studii și cercetări de etnografie și artă populară*, București, 1965, pag. 84-85.
4 *ibidem*, pag. 72-76; Moise, I.; Klusch, H., *Portul popular din județul Sibiu*, București, 1978, pag. 12-14.

Peste cămăși poartă pieptare din piele de miel. În picioare au ghete și cizme³. Femeile și fetițele au pe cap cărpe negre cu ciucuri înnodeați, legate la spate și care se purtau indiferent de vârstă, cu deosebiri de mărime, decor și ornamente marginale. Cămășile (ii) sunt brodate pe beată (guler), pe piept și mâneci cu rânduri de ciocănele și șire. Peste cămăși poartă pieptare din piele, bogat decorate în față. Poalele albe sunt neornamentate. Cătrintele de formă dreptunghiulară, din postav negru, sunt ornate în partea de jos cu fir auriu și mătase, iar cea din față are ciucuri la tivul de jos⁴.

Privind mai atent fotografiile, putem observa detalii semnificative care ne ajută să facem precizări importante referitoare la schimbările și evoluția portului popular românesc specific zonei, din acea perioadă și până în prezent.

Să exemplificăm:

Din Râșinari provin două fotografii aparținând „Fondului ASTRA” a cărui autor (autori) nu îl (ii) cunoaștem. Prima⁵ este realizată în anul 1882 și prezintă familia lui Pătru Hâmbășan compusă, la acea dată, din trei membrii (cei doi părinți și un copil). Cea de a doua⁶ datând din 1877, are în prim-plan familia lui Bucur Giurcoiu. În cele 2 imagini se evidențiază faptul că ambii părinți (tați) sunt încălțați cu opinci. Ciorapii de lână se înveleau cu obiala făcută din pânură albă, țesută în casă. Aceasta la rândul ei se învelea cu o altă obială mai mică de pânză și apoi se încălța opinca⁷. Opincile s-au purtat în mod constant până pe la începutul secolului XX. Înainte de primul război mondial opincile au fost înlocuite cu ghete și cizme, iar astăzi se poartă pantofi negrii.

Un alt exemplu. În anul 1900, celebrul artist-fotograf Emil Fischer se afla, cu aparatul său, în Poiana Sibiului, unde, sub atenta sa îndrumare regizorală, a fost fotografiată în curtea casei, familia cojocarului I. Șerb Duduman, președintele *Societății Comercianților și Meseriașilor* din localitate⁸. Toți cei șapte copii ai săi sunt prezenți în fotografie. Cei șase băieți sunt încadrați de părinți fiind așezați de maestrul fotograf în ordinea vârstei, cel mai mic fiind așezat în brațele mamei. Singura fată a familiei este situată în partea stângă a tatălui fiind îmbrăcată în port popular românesc la fel ca mama sa, dar având în locul cojocului de piele, cum poartă mama, o vestă neagră încheiată cu nasturei⁹. Cojoacele specifice¹⁰, poienărești, înfundate, decorate cu frumoase motive dispuse în dreptul buzunarului și în jurul deschizăturii de la gât, erau probabil realizate de tată.

Privind fotografia se poate vedea că dispunerea ornamentelor pe cojoace este aceeași, indiferent de vârsta celor care le poartă. Pe cap se observă pălării

5 CNM „ASTRA”, colecția Grafică documentară nr. inv. 489.

6 CNM „ASTRA”, colecția Grafică documentară nr. inv. 490.

7 Stanciu, Smărăndița, op. cit. pag. 91; Moise, I;

Klusck, H. op. cit. pag. 15.

8 CNM „ASTRA”, colecția Grafică documentară nr. inv. 1818.

9 Stanciu, Smărăndița, op. cit. pag. 84.

10 *ibidem*. pag. 89.

de postav cu boruri late¹¹. Astăzi aceste pălării au borurile înguste și se întâlnesc frecvent în zonele de munte în care au pătruns păstorii din Mărginimea Sibiului.

Din atelierul sibianului Victor Mysz provine o fotografie de bună calitate, datată între 1904-1911 (perioada fiind dedusă din informațiile pe care le oferă versoul fotografiei unde este menționată adresa atelierului). Sunt prezentați Dumitru Dragotă împreună cu soția și copilul lor, de loc din Poiana Sibiului¹². Toate piesele specifice portului popular românesc sunt impecabil surprinse. Se evidențiază cureaua lată de piele (șerparul), la care se observă buzunarul, „teșculița cu căpacu” și multe capse metalice¹³. Însă, în această fotografie se face simțit aranjamentul regizoral-artistic al fotografului. Bărbatul ține între degete

o țigaretă, iar pe masa orășenească se poate vedea o sticlă pentru băutură. Această atitudine de „aranjare” a decorului în care sunt fotografiați subiecții era des întâlnită în practica acestei categorii de artiști ai începutului de secol XX.

Portul mărginean, numit „de Săliște”, tinde astăzi să înlocuiască costumele multor zone din țară. Evoluția sa parcursă până în acest moment poate fi ilustrată cu ajutorul fotografiilor păstrate în colecția de fotografie a Complexului Național Muzeal „ASTRA”.

În final se poate afirma, fără să greșim, că fotografia a devenit, treptat, un util instrument de cunoaștere, un important document în munca de cercetare, un martor ocular autentic al cărei valoare documentară dar și artistică poate fi contestată cu mare greutate.

11 *ibidem*, pag. 85; Moise, I.; Klusch, H., *op. cit.* pag. 14.
12 CNM „ASTRA”, colecția Grafică documentară nr. inv. 585.
13 Stanciu, Smărăndița, *op. cit.* pag. 88.